

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

Факультет соціології

Кафедра галузевої соціології

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
СОЦІОЛОГІЯ ПРОСТОРУ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПЕРЕМІЩЕНЬ**

для студентів

галузь знань	С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини
спеціальність	С5 Соціологія
освітній ступінь	бакалавр
освітня програма	Соціологія
вид дисципліни	вибіркова

Форма навчання	заочна
Навчальний рік	202_/202_
Семестр	3
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладач: Алла ПЕТРЕНКО-ЛИСАК

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

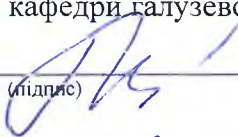
на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2026

Розробник: кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри галузевої соціології Алла ПЕТРЕНКО-ЛИСАК

ЗАТВЕРДЖЕНО

зав. кафедри галузевої соціології

(підпис)

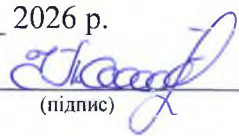
Ольга БЕЗРУКОВА

Протокол № 2 від «22» січня 2026 р.

Схвалено науково-методичною комісією факультету соціології

Протокол № 5 від «23» січня 2026 р.

Голова науково-методичної комісії

(підпис)

Тетяна ЧЕРВІНСЬКА

1. Мета дисципліни – ознайомлення з основними теоріями простору і соціальних переміщень в просторі, способами тлумачень та означень понять «простір» та «переміщення» в соціології, соціально-гуманітарних та суміжних науках, актуалізація в соціологічній рефлексії тематики соціально-просторових феноменів та способів сучасних переміщень, означення наукової перспективи використання концептів просторових концептів та специфіки переміщень простором в соціологічній евристиці.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. *Знати історію соціологічної думки та теорію стратифікації.*
2. *Вміти аналітично мислити.*
3. *Володіти навичками роботи з сучасною комп'ютерною та цифровою технікою.*

3. Анотація навчальної дисципліни: дисципліна носить проблемний характер, сприяє формуванню в професійній свідомості майбутніх соціологів уявлень щодо проблематичності концептів «простір» і «переміщення» в соціологічній теорії та практиці; передбачається набуття вмінь працювати з сучасною науковою літературою, критично опрацьовувати першоджерела, розвиток навичок аналізу, порівняння та оцінки методологічної спроможності різних концепцій соціального простору та соціальної мобільності в форматі переміщень простором, здобуття знань про способи тлумачень та означень просторових концептів та поняття «переміщення», про основні теоретичні концепції, які експлікують поняття соціально-просторової конструкції соціуму та мобільностей в ньому, про роль і значення просторових метафор та типів переміщень в соціології, про сутність просторових образів та особливостей мобільності, а також їхнє соціальне значення.

4. Завдання (навчальні цілі): вивчення теорії та практичних основ управління територіальними спільнотами, що спрямовано на формування таких *компетентностей* як:

СК02. Здатність до опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій.

СК12. Здатність аналізувати прояви соціокультурного розмаїття суспільства, причини і наслідки соціальних проблем, соціологічно обґрунтовувати способи їх регулювання.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (РН) (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1	Знати зміст та сутність понять «мобільність» та «переміщення», основні теоретичні концепції, що експлікують поняття мобільності; роль і значення досліджень мобільності в соціології, а також сутність та зміст існуючих образів мобільності та її соціального значення	Лекції, практичні заняття, самостійна робота	контрольна робота: тест та розгорнуте есе; практичні завдання (кейси)	35
2	Вміти працювати з сучасною науковою літературою, критично опрацювання першоджерела, використовувати методи аналізу, порівнювати та оцінювати методологічну спроможність різних концепцій та методологій вивчення соціальних переміщень	Лекції, практичні заняття, самостійна робота	контрольна робота: тест та розгорнуте есе; практичні завдання (кейси)	35
3	Організовувати та презентувати дослідницький проект	Самостійна робота, практичні заняття	презентація, колоквиум	20
4	Вести аналітичну, дослідницьку та пошукову діяльність	Самостійна робота, практичні заняття	контрольна робота: тест та розгорнуте есе; практичні завдання (кейси)	10

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код)	1	2	3	4
Програмні результати навчання (назва)				
ПРН03. Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.	+	+		
ПРН16. Володіти навичками соціологічного аналізу соціальних проблем та соціологічного обґрунтування рішень їхнього регулювання.			+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. активна робота на практичних заняттях, в т.ч. реферативні роботи, тести, кейси – РН1, РН2, РН3, РН4: *10 балів (6 мінімальних)*
2. виконання контрольних робіт – РН1, РН2: *30 балів (15 мінімальних)*
3. навчально-дослідне завдання (дослідницький проект) – РН3, РН4: *20 балів (15 мінімальних балів)*

- **додаткові бали:** в межах максимальних 10% від семестрового балу, отриманого студент_ом/кою – протягом семестру студент_ка а) веде щоденник відвідування культурно-мистецьких заходів із реферативними нотатками та візуальним фактажем щодо змісту заходу в контексті тематики дисципліни або б) прослуховує релевантний темам дисципліни позаакадемічний навчальний курс, що підтверджено відповідним сертифікатом успішності або в інший доказовий спосіб.

- **підсумкове оцінювання:** письмовий іспит – РН1, РН2 (білет містить два питання) – *40 балів*; мінімальний бал успішного складання – *24 бали*.

- **умови допуску до підсумкового іспиту:** для студентів, які набрали сумарно меншу кількість балів за критично-розрахунковий мінімум – *36 балів* для одержання допуску до іспиту обов'язковим є повторне складання контрольних робіт або виконання окремого завдання від викладача.

7.2 Організація оцінювання:

Практичні заняття оцінюються по факту проведення, бали накопичуються протягом семестрового періоду вивчення дисципліни.

Контрольні роботи виконуються на останньому практичному занятті після вивчення відповідного тематичного блоку.

Навчально-дослідне завдання (дослідницький проект) виконується протягом всього періоду вивчення дисципліни до початку екзаменаційного контролю.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекційних та практичних занять

№ п/п	Номер і назва теми	Кількість годин		
		Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
1. Соціальний простір та соціологія простору				
1	Теоретичне різноманіття смислів концепту «простір» та основних просторових понять в соціології та суміжних науках. Поняття про пустоту. Фізичний, біологічний та соціальний виміри простору.	2	2	12
	Місце, локал, топос. Соціальна топологія. Не-місце. Транзитні та лімінальні простори.			
	Поняття границі та межі. Територія та ідентичність. Центр-провінція-периферія.			
2	Контрольна робота			22
3	Соціальний хронотоп. Соціальна пам'ять в просторі і часі. Простори та місця пам'яті.	2	2	12
	Тіло та простір. Особистісний простір. Життєвий простір. Топофілія і топофобія. Простір дому та оселі.			
4	Контрольна робота			22
2. Переміщення в соціальному просторі.				
5	Зміст та різновиди соціально-просторових переміщень. Поняття та різновиди міграції	2	2	12
	Практики туризму та мандрівок			
	Соціальний вимір транспортних переміщень			
	Практики піших переміщень простором: прогулянка, фланерство та дрейф			
6	Навчально-дослідне завдання (дослідницький проект)			28
Всього:		6	6	108

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекцій – 6 год.

Практичні заняття – 6 год.

Самостійна робота – 108 год.

9. Рекомендовані джерела:

а) основна:

1. Петренко-Лисак А.О. Соціальний простір у міждисциплінарному вимірі. – К.: VADEX, 2013. 400 с.
2. Петренко-Лисак А. Соціологія простору: навчально-методичний комплекс для студентів спеціальності 054 «Соціологія» освітнього ступеня «бакалавр» освітньої програми «Соціологія» К.: 2023. 60 с. URL: https://sociology.knu.ua/sites/default/files/newsfiles/nmk_s.prostoru_0.pdf
3. Соціальна мобільність // Соціологія: Навч.посіб. за ред. С. Макеєва. К.: Т-во «Знання», 2008. С. 180-192.
4. Гіденс Е. Соціальна мобільність // Соціологія. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-11675.html>

б) додаткова:

5. Барінова Я. New Media Art. Пам'ять. Простір. К.: Лабораторія, 2023. 176 с.

6. Боклах Д.Ю. Дефініції і взаємозв'язок категорій топосу, хронотопу, локусів міста та їх предметна реалізація у міському тексті художнього твору // Наукові записки ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. 2018. Вип. 1(87). С. 3-25.
7. Вжосек В. Межа та межовість як мисленнєві категорії // Схід/Захід: Історико-культурологічний збірник. Вип. 13-14: Спец. вид.: Історична пам'ять і тоталітаризм: досвід Центрально-Східної Європи. Х.: ТОВ «НТМТ», 2009. С.291-299.
8. Вронська Т., Стяжкіна О. Мінусники: Покарані простором. К.: Темпора, 2021. С.9-103 (456 с.)
9. Голубчик Г. Місця пам'яті українців як чинник суспільної інтеграції: архетипний підхід // Публічне управління: теорія та практика. 2015. Вип. 1. С. 150-155.
10. Гілен П. Креативність та інші фундаменталізми. Х.: IST Publishing, 2019. 112 с.
11. Гілен П., Лайстер Т. Культура в підмурках громадянського суспільства. Х.: IST Publishing, 2023. 120 с.
12. Голька М. Суспільна пам'ять та її імпланти. К.: Ніка-Центр, 2022. 216 с.
13. Ісаченко І. Зикурати та лабіринти. Архітектура пам'яті // Pragmatika. URL: <http://surl.li/fomqn>.
14. Кривицька О. Дискурс пограниччя в соціокультурних дослідженнях: теоретико-методологічні аспекти // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Вип. 2. К.: ІПЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2018. С. 257-271.
15. Манукян Ю. Звукові ландшафти за часів війни. Голос німоти // Postimpreza. URL: <http://surl.li/eatbd>
16. Марков І. Глобалізація і міграції: теоретичні та методологічні аспекти дослідження соціодинаміки // Народознавчі зошити. № 6 (126), 2015. С. 1320-1330.
17. Пападопулос Р. Вимушене переміщення // У чужому домі. Травма вимушеного переміщення: шлях до розуміння і одужання. С. 68-93.
18. Петренко-Лисак А. Пам'ять спального мікрорайону: (не) для туристів // Місто: історія, культура, суспільство. Е-журнал урбаністичних студій. № 1 (12). 2021. С. 98-117.
19. Петренко-Лисак А. Соціологія простору: навчально-методичний комплекс для студентів спеціальності 054 «Соціологія» освітнього ступеня «бакалавр» освітньої програми «Соціологія» К.: 2023. 60 с. URL: https://sociology.knu.ua/sites/default/files/newsfiles/nmk_s.prostoru_0.pdf
20. Пролеєв С. Місця пам'яті та безпам'ятство в культурі // Філософська думка. 2013. № 6. С. 10-13.
21. Рубл Б. Капітал розмаїтості. Транснаціональні мігранти у Монреалі, Вашингтоні та Києві / Б. Рубл. Київ, 2007. 335 с.
22. Семерин Х. Мапування просторової пам'яті про революцію гідності в Україні // МІКС: місто, історія, культура, суспільство. №14. С. 136-154. URL: <http://mics.org.ua/journal/index.php/mics/article/view/221/219>
23. Скок Н.С. Хронотоп у соціологічному вимірі: попередній аналіз // Грани. 139(11). 2016. С.53-57.
24. Соціологія туризму: Підручник / Лукашевич М.П., Мошак С.М., Шандор Ф.Ф. К.: Знання, Шафаренко Ж. Ю. Структуралістська методологія дослідження соціального простору // Вісник НТУУ«КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка : збірник наукових праць. 2009. № 3(27). Ч.2. С. 19-22. 2015. 303 с.
25. Merriman P. Rethinking Mobile Methods // Mobilities. 2014. Vol. 9(2). P. 167-187.